

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СКЛАДОВОЮ РЕГІОНУ

У даній статті розглядаються аспекти удосконалення управління фінансовими ресурсами, принципи податкової політики на регіональному рівні та джерела наповнення регіональних фінансів.

Ключові слова: управління регіоном, фінанси, податки.

В данной статье рассматриваются аспекты совершенствования управления финансовыми ресурсами, принципы налоговой политики на региональном уровне и источники наполнения региональных финансов.

Ключевые слова: управление, финансы, налоги.

In this article aspect of improvement of financial resources management, principles of tax policy on regional level and in-coming resources of regional finance are considered.

Key words: management of region, finance, taxes.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування регіонального утворення в сучасних умовах неможливо без створення сучасної системи управління фінансовими процесами, що є безумовною передумовою для створення бази необхідної не тільки для виживання, стабілізації, але й для зростання і розвитку певної території. Одна із головних проблем сучасних регіональних фінансів в Україні, це перш за все, залежність від державних фінансів та відсутність необхідної незалежної фінансової бази на регіональному рівні, яка б дала можливість не тільки утримувати бюджетну сферу, а й дійсно проводити ефективну регіональну фінансову політику направлену на задоволення потреб територіальної громади.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням дослідження фінансових аспектів управління регіоном, реформування та вдосконалення фінансової політики присвятили свої праці такі вчені як В. Білик, В. Геєць, В. Удовиченко, Л. Тарангул, Н. Павловська, В. Барінов, Б. Пшик, В. Черевко, С. Дорогунцов, В. Стоян, Ю. Хвесик та ін.

Метою статті є дослідження системи управління фінансами на регіональному рівні та розробка пропозицій щодо удосконалення управління фінансовими ресурсами регіону,

Виклад основного матеріалу. Сьогоднішнє завдання бюджетної політики полягає в пошуку важелів, здатних прискорити темпи економічного зростання та підтримати їх на високому рівні протягом тривалого періоду. Необхідною умовою забезпечення сталого розвитку є перехід у бюджетному процесі від планування ресурсів до планування результатів, що передбачає насамперед підвищення ролі програмно-цільових методів в управлінні видатками бюджету [1].

Використання програмно-цільових методів у процесі складання та виконання бюджету дає можливість досягти:

чіткого визначення потреб і конкретних цілей, на які призначені певні кошти, і результатів, за якими слід оцінювати ефективність їх виконання;

посилення прозорості бюджету та його контролюваності як за кінцевими, так і проміжними результатами;

якісного і зваженого розподілу бюджетних коштів з позиції відповідності цього процесу суспільним очікуванням;

підвищення ефективності використання коштів за рахунок конкретизації цілей і широкого застосування в бюджетній практиці порівняльного аналізу "витрати – досягнуті цілі";

посилення відповідальності виконавців за досягнення наперед визначеного конкретного результату.

Державні цільові програми є найбільш відпрацьованим інструментом державної політики, що реалізується шляхом використання програмно-цільового методу. Вони дають можливість спрямовувати ресурси на вирішення пріоритетних завдань, мають середньо- або довгостроковий горизонт планування, використовують системний підхід до формування взаємоузгоджених за термінами та ресурсами заходів, зосереджують на вирішенні питань кошти бюджету та позабюджетні ресурси.

Виходячи з ресурсної концепції регіону, під регіональними фінансами слід розуміти більш широкий, ніж бюджетні, спектр коштів, а саме: бюджетні та позабюджетні кошти; кошти юридичних осіб, які розташовані або зареєстровані на даній території; кошти фізичних осіб.

При перерозподілі бюджетних коштів можливі такі підходи: вирівнювання бюджетної забезпеченості; збереження досягнутого рівня та ріст забезпечення населення послугами бюджетної сфери; зближення рівня забезпеченості населення різних територіальних утворень послугами галузей соціальної сфери та інфраструктури; зближення економічного потенціалу. Протиріччя всіх чотирьох підходів явне [2].

У сучасних умовах існує дві моделі міжбюджетних відносин в регіоні. Перша ґрунтується на критерії зрівняння вихідних позицій розвитку. Вона спрямована на перебудову під ці пріоритети напрямів соціально-економічного розвитку. Друга модель спирається на аналіз існуючої ситуації та діючої соціально-економічної системи. В цьому випадку міжбюджетні відносини будуються з врахуванням умов, що склалися, та на основі розв'язання більш вузьких завдань. Ці моделі мають свої обмеження. Перша – за цілями та умовами. Неможливо всю економічну політику регіону звести до зменшення територіальних розбіжностей. Вона повинна мати більш широкий аспект. Друга – за результатами. В умовах територіальної політики не можна подолати необ'єктивні диспропорції регіонів. Але саме друга модель, в якій виділяється в усіх напрямках соціально-економічного розвитку регіону територіальний аспект, є більш ефективною та діючою.

Для ефективного управління фінансовими ресурсами регіону, визначимо основні напрями та розробимо заходи щодо їх реалізації, які, на нашу думку, повинні включати: систематизацію проблем соціально-економічного розвитку, управління фінансовими ресурсами, регулювання

бюджетно-фінансових потоків та удосконалення форм і методів фінансової підтримки регіону (рис. 1.) [3].

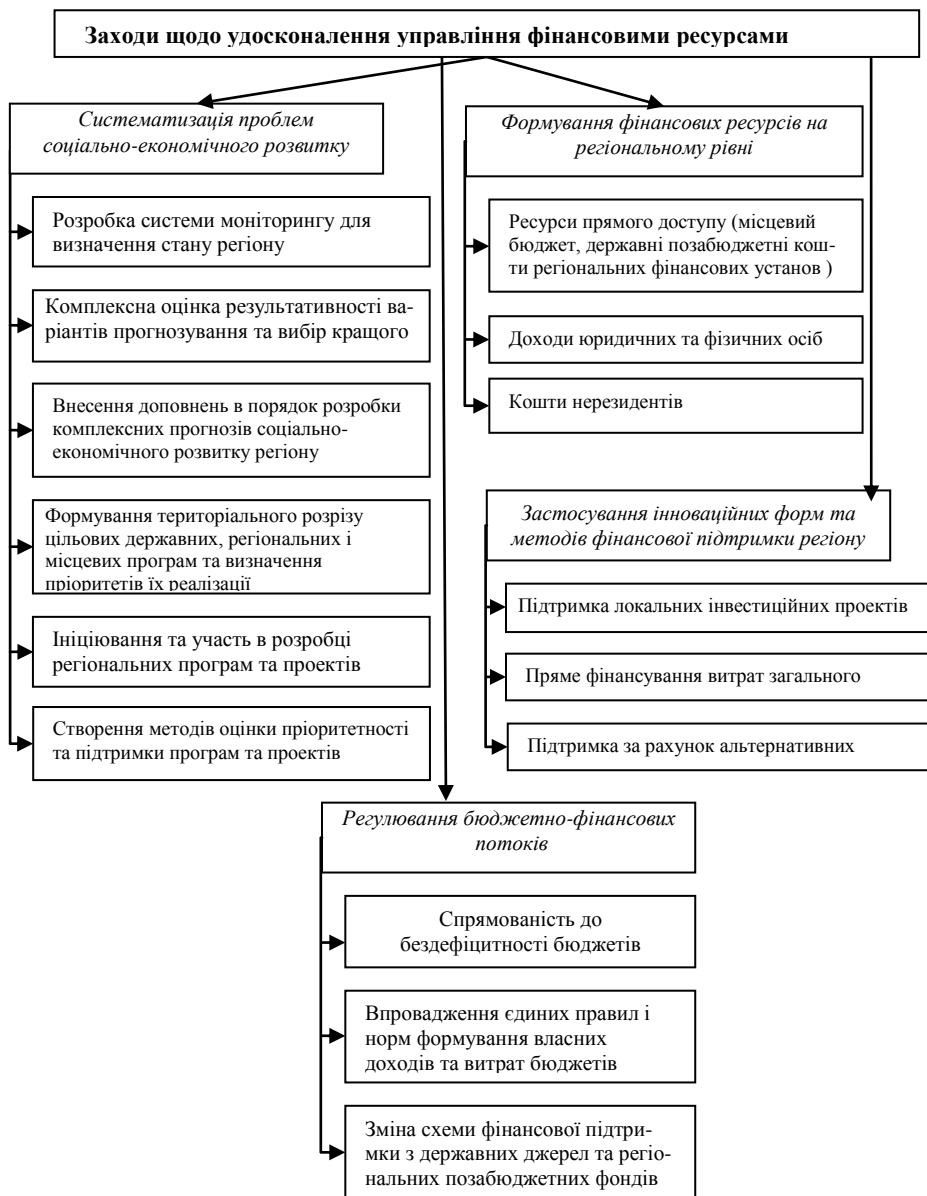

Рис. 1. Удосконалення управління фінансовими ресурсами регіону

Регіональна податкова політика включає систему заходів як державних, так і регіональних органів влади, яка поєднує як загальнодержавні важелі обґрунтованого територіально-диференційованого оподаткування у межах певного регіону, так і діяльність органів місцевого самоврядування щодо встановлення та справляння місцевих податків і зборів.

Таблиця 1

**Динаміка та структура доходів (без офіційних трансфертів)
місцевих бюджетів в 2004-2008 рр.**

Вид надходжень	2005		2006		2007		2008	
	факт., млн. грн.	Пит о-ма вага, %	факт., млн. грн.	Пито -ма вага, %	факт., млн. грн.	Пит о-ма вага, %	факт., млн. грн.	Пит о-ма вага, %
Всього доходів	30316,2	100	39865,5	100	58349,0	100	73872,1	100
Податкові надходження	23588,8	77,8	30931,6	77,6	44593,4	76,4	59281,3	80,3
Неподаткові надходження	3541,7	11,7	4795,7	12,0	6441,3	11,1	7689,4	10,4
Інші надходження	3185,7	10,5	4138,2	10,4	7314,3	12,5	6901,4	9,3

Джерело: розраховано за [4]

Дані таблиці свідчать, що основу місцевих бюджетів становили податкові надходження, серед яких: податок з доходів фізичних осіб, який у 2008р. становив – 77,4%, що на 7,5% більше ніж у 2005 р., абсолютна цифра податків виросла на 29409,3 млн. грн.; податок на прибуток підприємств у 2008 р. становив 0,7%, у 2005 р. становив – 0,8%, відбулось абсолютне збільшення на 208,6 млн. грн. Питома вага неподаткових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів зменшилась з 11,7% в 2005 р. до 10,4% в 2008р. У структурі неподаткових надходжень основу становлять власні надходження бюджетних установ та державне мито. Власні надходження формують спеціальний фонд місцевих бюджетів, що дає змогу вільніше використовувати їх на фінансування пріоритетних заходів.

Для стимулювання економічного розвитку на регіональному рівні і подолання суперечностей в бюджетно-податковій сфері, необхідно впроваджувати регіональну податкову політику, яка б сприяла зростанню власних доходів місцевих бюджетів, реальному зниженню податкового навантаження на суб'єкти господарювання, обґрунтованому призначенню податкових пільг, покращенню адміністрування податків і зборів.

Реорганізація оподаткування місцевими податками та зборами повинна бути спрямована на забезпечення фінансовими ресурсами регіональних бюджетів. До основних напрямів удосконалення системи оподаткування місцевими податками і зборами можна віднести [5]:

1. Розширення переліку місцевих податків і зборів та повноважень органів місцевого самоврядування щодо їх запровадження і справляння.

2. Поширення практики надання радам права самостійно визначати перелік місцевих податків і зборів, які з найбільшою ефективністю будуть справлятися на відповідній території, та відмовлятися від тих, що не мають відповідної бази оподаткування.

3. Переглянути перелік загальнодержавних податків і окремі з них перевести в розряд місцевих. Зокрема, це стосується податку на прибуток підприємств. При цьому Державний бюджет не зазнає суттєвих втрат, оскільки в різні роки відрахування від прибутку підприємств до місцевих бюджетів становили від 70 до 100 відсотків.

4. Основу оподаткування місцевими податками і зборами повинні складати майнові податки: податок на майно, податок на транспортні засоби.

Податок на нерухоме майно існує приблизно в 130 країнах, надходження від якого становить від 1 до 3% від загальних податкових надходжень на всіх рівнях влади. У 2002 році в США ця цифра становила близько 9,15%, у Великобританії – 10,43%, Канаді – 8,16% [6].

Досвід розвинених в економічному плані країн свідчить, що місцеві органи влади не можуть нормально функціонувати, не випускаючи місцеві облігації. Місцеві позики є одним із важливих інструментів фінансування першочергових суспільних потреб, таких як розвиток водопостачання, електропостачання, будівництва житла, розвиток транспортних мереж, будівництво об'єктів соціальної сфери.

- Упродовж останніх років деякі органи влади на регіональному рівні в Україні прийшли до рішення про випуск боргових зобов'язань (облігаційних позик) з метою залучення додаткових ресурсів для фінансування бюджетних витрат. Однак значна частина випусків були або не зовсім успішними, або, через недостатній обсяг емісії, можуть вважатися такими, що не відбулись.

Розвиток ринку регіональних облігацій, на нашу думку, повинен бути націленим на пріоритетне використання ресурсів, малодоступних для недержавного сектора фізичних осіб і нерезидентів, що повинно забезпечити максимізацію ефекту приватних інвестицій. Тому можна сформулювати основні напрямки щодо ефективного розвитку регіональних запозичень [7]:

1. Створення інститутів та інфраструктури ринку регіональних цінних паперів, який повинен забезпечити формування фондового ринку .

2. Спрямування регіональних запозичень на зростання внутрішніх інвестиційних ресурсів регіону.

3. Розвиток ринку регіональних цінних паперів має бути взаємопов'язаним з покращенням клімату регіонів як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів.

4. Використання регіональними органами влади коштів на інвестування пріоритетних галузей економіки має бути максимально ефективним.

Для зміцнення фінансової бази регіональному розвитку на первинному рівні органам влади доцільно залучати альтернативні джерела наповнення відповідних бюджетів, в тому числі за рахунок: оренди об'єктів комунальної власності; спонсорської цільової допомоги суб'єктів підприємницької діяльності; залучення коштів іноземних фондів; надходжень від діяльності підприємств, в статутних капіталах яких територіальна громада має певну частку; добровільне самооподаткування суб'єктів регіону.

Дієвим важелем у вирішенні соціальних й економічних проблем на території є механізм функціонування цільових фондів. Про переваги та роль даних фондів свідчить багатий зарубіжний досвід, де вони є дієвим важелем соціально-економічного розвитку територій. Потрібно чітко регламентувати повноваження та розмежувати компетенції органів влади різних рівнів у сфері управління територіальними відділеннями державних та регіональних цільових фондів. Необхідно законодавчо закріпити за відповідними органами влади право на створення різного роду цільових фондів.

Висновки. Питання щодо реформування фінансових відносин мають вирішуватися комплексно, починаючи з перерозподілу повноважень між регіонами і державою (реалізація переваг децентралізації), реформування міжбюджетних відносин та регіональної податкової політики та пошуком альтернативних фінансових джерел необхідних регіону.

Трансформація міжбюджетних відносин має передбачати виділення територіальної складової в усіх видах та формах управлінських рішень та базуватися на консолідації всіх потенційно можливих ресурсів. Необхідне реформування бюджетно-податкової політики на основі нової моделі її організації – фіскальної децентралізації, удосконалення системи оподаткування місцевими податками і зборами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері [Текст] / За ред. В.М. Гейця. – К.: Наук. думка, 2008.–383 с.
2. Удовиченко В.П. Соціально-економічні аспекти розвитку м. Славутича: погляд у майбутнє / Удовиченко В.П., Куценко В.І., Комарова О.А. – К.: Федерація профспілок України, 2001. – 108 с.
3. Жаворонков В.О. Стратегічне управління регіоном: економічна безпека, планування та розвиток: [Монографія] [Текст]. / В.О.Жаворонков, Г.В.Жаворонкова, В.О.Жмуденко. – Умань: Видавець "Сочінський", 2010. – 270 с.
4. Статистичний щорічник за 2008 рік. [Текст] – К.: Держкомстат України. – 2009. – 571 с.
5. Тарангул Л.Л. Оподаткування та соціальний розвиток [Текст] / Л.Л. Тарангул – Ірпінь: Академія ДПС, 2003. – 286 с.
6. Павловська Н. Необхідність та шляхи забезпечення випереджаючого зростання заробітної плати [Текст] / Н. Павловська // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 2. – С. 11.
7. Пшик Б. Роль муніципальних облігацій у соціально-економічному розвитку регіону [Текст] / Б. Пшик // Розвиток ринкової економіки на Подолі: проблеми, перспективи: Матер. наук.-практ. конф. - Хмельницький: ХІЕП, 2003. – С. 164-167.